

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй@

ТОВУУГИЙН ЦЭРМАА

**СУМ ДУНДЫН ЭМНЭЛГҮҮДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ**

E720100 Нийгмийн эрүүл мэнд

Нийгмийн эрүүл мэндийн магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот

2012 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ЯАМ
ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ИХ СУРГУУЛЬ

ТОВУУГИЙН ЦЭРМАА

**СУМ ДУНДЫН ЭМНЭЛГҮҮДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ**

Эрдэм судлалын ажлын удирдагч:

Философийн ухааны доктор (Ph.D.) профессор

Х. Дамдинжав

Эрдэм судлалын ажлын шүүмжлэгч:

Анагаах ухааны доктор (Ph.D.)

Л. Ундрэм

Улаанбаатар хот

2012 он

ХУРААНГУЙ

СУМ ДУНДЫН ЭМНЭЛГҮҮДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ

Үндэслэл:

Эдүгээ улсын хэмжээгээр 36 сум дундын эмнэлэг ажиллаж байна. Эрүүл мэндийн 1500 шахам байгууллага ажиллаж байгаагаас төрөлжсөн нарийн мэргэжлийн эмнэлэг болон төв 15, Нэгдсэн эмнэлэг 32, хөдөөгийн буюу сумын эмнэлэг 334, өрхийн эмнэлэг 178, сум дундын эмнэлэг 36, “Эрүүл мэндийн төв 12, хувийн эмнэлэг 466, түргэн тусламжийн станц 35, цусны төв ба станц 26, эмийн сан 319 тус тус ажиллаж байна.

Эрүүл мэндийн салбарт 6162 их эмч, эмнэлгийн тусгай дунд боловсролтой 13185 мэргэжилтэн нийтдээ 30000 шахам хүн ажиллаж эмнэлгийн 17877 ор бүхий хүчин чадалтай болжээ.

Эрүүл мэндийн төрийн захиргааны төв байгууллагын энэхүү мэдээлэлд хөдөөгийн иргэдэд эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээ үзүүлдэг “Сум дундын эмнэлэг” – ийн талаархи статистик мэдээлэл тусгагдаагүй, сум дундын эмнэлгийн ажил үүргийн хуваарь эдүгээ хүртэл тодорхойгүй байгаа зэрэг нь асуудлыг судлаж тодруулах шаардлагатай хэмээн үзэж энэхүү асуудлыг судлахаар сонгон авсан болно.

Зорилго:

Монгол улсын сум дундын эмнэлгийн үйл ажилагааны өнөөгийн байдлыг судлаж дүгнэлт хийхэд оршино.

Зорилт:

1. Сум дундын эмнэлгүүдийн үйл ажиллагаанд тулгарч буй бэрхшээлүүдийг тодорхойлох
2. Сум дундын эмнэлгүүдийн эмч, мэргэжилтнүүдийн сургалтанд хамрагдалтыг судлах
3. Сум дундын эмнэлгээр үйлчлүүлэгчдийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээнд үнэлгээ өгсөн байдлыг судлах

Судалгааны материал ба арга зүй

Сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагааны зарим асуудлуудыг эмнэлгийн байгууллагад суурилсан дескриптив судалгааны агшингийн загварыг ашиглан тодорхойлов. Судалгааны хамрах хүрээ нь Монгол улсын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа 36 сум дундын эмнэлэгээс энгийн санамсаргүй түүврийн аргаар нийт 9 аймгийн 15 сум дундын эмнэлгийг түүвэрлэн авсан.

Эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнүүд, үйлчлүүлэгчдээс урьдчилан боловсруулсан асуумж, ганцаарчилсан ярилцлагын аргаар мэдээ, материал цуглуулсан.

Үр дүн:

Сум дундын эмнэлэгт ажиллаж буй эмч мэргэжилтнүүдийн тогтвор суурьшилаар нь авч үзвэл бага эмч сувилагч нар 20-иос дээш жил ажилласан харьцангуй тогтвор суурьшилтай, их эмч нарын хувьд тухайн эмнэлэгт 1-3 жил ажилласан тогтвор суурьшил муутай байсан.

Судалгаанд хамрагдсан нийт сум дундын эмнэлгийн эмч, мэргэжилтнүүдийн 41% нь үйл ажиллагаа явуулахад багаж тоног төхөөрөмж дутагдалтай мөн эмнэлгийн үйлчилгээнд ашиглагдаж байгаа машины хүрэлцээ хангамж нь баруун, зүүн, хангайн бүсүүдэд хангалтгүй байгааг судлан тогтоолоо.

Судалгаанд хамрагдсан нийт сум дундын эмнэлгийн эмч, мэргэжилтнүүдийн 90% нь сургалтанд хамрагдсан байна. Сум дундын эмнэлгээр үйлчлүүлэгчдийн 70% нь эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээнд сайн, гэсэн үнэлгээ өгч, 31.3% нь эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээнээс нэн түрүүнд эрүүл мэндийн боловсрол олгох сургалт хэрэгтэй байна, мөн мэргэжлийн эмчээр хангах шаардлагатай гэсэн байна.

Дүгнэлт:

1. Сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагаа явуулахад мэргэжлийн эмч нарын дутагдал, багаж тоног төхөөрөмж, эмийн хангамж, машин техникийн хүрэлцээ болон орон байрны хангамж дутагдалтай байна.
2. Сум дундын эмнэлгийн эмч мэргэжилтнүүдийн 90% нь богино хугацааны сургалтанд харьцангуй сайн хамрагдсан боловч мэргэжил дээшлүүлэх болон олгох чиглэлийн сургалтанд хамрагдалт хангалтгүй байна.

3. Сум дундын эмнэлгээр үйлчлүүлэгчдийн хувьд өөрсдийн авч буй эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээндээ 70 хувь нь эерэг үнэлгээ өгсөн боловч тодорхой хувь нь эмч эмнэлгийн мэргэжилтнүүд үйлчлүүлэгчдийн эрүүл мэндийн талаар шаардлагатай мэдээллийг өгч чаддаггүй, эмийн хангамж дутмаг, нарийн мэргэжлийн эмч дутагдалтай, эрүүл мэндийн боловсрол олгох сургалт хангалтгүй зэрэг сөрөг үнэлгээ өгсөн байна.

Түлхүүр үг: Сум дундын эмнэлэг, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, сургалт

ABSTRACT

CURRENT SITUATION OF INTERSOM HOSPITALS' ACTIVITIES

BACKGROUND: Currently, there are approximately 1,500 facilities including 15 tertiary-level hospitals and centers, 32 general hospitals, 334 soum health centers, 178 family health centers, 12 health departments, 15 centers for infectious disease with natural foci, 466 private hospitals, 35 stations for emergency care and ambulance, 26 blood transfusion stations, and 319 pharmacies in operation in the national health sector. There are totally 36 intersom hospitals in Mongolia.

In total 6,162 medical doctors and 13,185 mid-level health professionals work in the health sector. Total number of medical workers and hospital beds are almost 30,000 and 17,877 respectively.

In this official information released by Ministry of Health, no statistical information about "Inter-soum hospitals" is cited. Moreover the conceptualization of inter-soum hospital is still yet to be endorsed. Therefore this research question is figured addressing this gap. The objective was to study current situation of inter-soum hospitals' activities. Specific objectives were formulated as follows: (1) To identify challenges faced for inter-soum hospitals' activities; (2) to assess and evaluate inter-soum hospital staffs' attendance for trainings and (3) to study clients' satisfaction for healthcare service provided by inter-soum hospitals.

METHODS: We conducted a cross sectional study to determine inter-soum hospitals' activities. Out of total 36 inter-soum hospitals that are actively working nationwide, 15 hospitals in 9 provinces were selected randomly. Study data was collected using a prepared questionnaire and the interview was made among physicians and medical professionals.

RESULTS: In terms of employment stability, mid-level health professionals and nurses were rather stable such as 20 years experience. Controversially, medical doctors' employment was less stable i.e. 1-3 years only.

As a result of the study, 41% of the medical professionals who are participating in the study have reported that there is lack of medical equipments and insufficient number of vehicles in west, east and forest regions. Also 90% of the participants were attended any kind of professional training at some extent.

Regarding health care service provided by inter-soum hospitals, 70% of the clients considers as "good" and 31.3% of the respondents assumed health education is rather significant than the primary health care service. In addition, there is a lots of need to have specialized medical doctors.

CONCLUSION: Lack of specialized doctors, medical equipments, medicine provision, vehicles and accommodations are identified as the challenges to run inter-soum hospital effectively. Although 90% of the medical professionals had attended the short term trainings which is a rather good result, knowledge up grading and specialization training indicators are still not sufficient. Most of the clients are satisfied with health care providing by inter-soum hospitals. There is demand to be provided with specialized medical doctors and health education in inter-soum hospitals.

ГАРЧИГ

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	5
ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	6
ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	8
БҮЛЭГ I. УДИРТГАЛ	11
1.1. Судалгааны ажлын үндэслэл	11
1.2. Судалгааны ажлын зорилго	12
1.3. Судалгааны ажлын зорилт	12
1.4. Судалгааны ажлын таамаглал	12
1.5. Хамгаалахаар дэвшүүлж буй асуудлууд	12
1.6. Судалгааны ажлын шинэлэг тал	12
1.7. Судалгааны ажлын практик ач холбогдол	13
1.8. Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал	13
1.9. Судалгааны ажлыг хэвлүүлсэн байдал	13
1.10. Судалгааны ажлын ёс зүй	13
1.11. Судалгааны ажлын бүтэц	14
БҮЛЭГ II. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ	15
2.1. Сум дундын эмнэлгийн түүхэн хөгжил	15
2.2. Сум дундын эмнэлгийн бүтэц, зохион байгуулалт, хууль эрх зүй	16
2.3. Сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагаа	21
2.4. Анхан шатны тусламж үйлчилгээний бэрхшээл	35
2.5. Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөц	37
БҮЛЭГ III. СУДАЛГААНЫ МАТЕРИАЛ БА АРГА ЗҮЙ	39
3.1. Судалгааны загвар	39
3.2. Судалгааны хүрээ ба түүвэр	39
3.3. Мэдээ материал цуглуулсан байдал	40

3.4.	Урьдчилсан судалгаа судалгаа	42
3.5.	Статистик боловсруулалт	42
БҮЛЭГ IV. СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН		44
4.1	Сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагаанд тулгамдаж буй бэрхшээл	46
4.1.1	Сум дундын эмнэлгийн багаж тоног төхөөрөмжийн хангамж	49
4.1.2	Сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж байгаа машин техникийн хангамж	53
4.1.3	Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламжийг үйлчлүүлэгчдэд хүртээмжтэй болгоход шаардлагатай байгаа тусламжийн талаар	55
4.2.	Сум дундын эмнэлгийн эмч мэргэжилтнүүдийн сургалтанд хамрагдалтын байдал	57
4.3.	Сум дундын эмнэлгээр үйлчлүүлэгчдийн эрүүл мэндийн тусламжинд үнэлгээ өгсөн байдал	59
БҮЛЭГ V. ХЭЛЦЭМЖ		67
БҮЛЭГ VI. ДҮГНЭЛТ		77
БҮЛЭГ VI. ЗӨВЛӨМЖ		78
НОМ ЗҮЙ		
ХАВСРАЛТ		

НОМ ЗҮЙ

1. БНМАУ-ын ЭХЯ “Анагаах ухаан” сэтгүүл Дэмбэрэл Б. Дамдинсүрэн Ц. “Сум дундын эмнэлгийн хөгжил байршил” 1980. № -3(35).УБ. 38-39
2. “Монголын анагаах ухаан” сэтгүүл Оргил Б. Мухар Ц. “Монгол улс дахь эрүүл мэндийн анхан шатны тусламжийн хөгжлийн зарим онцлог” 2002. №-5 (122). УБ. 4-6
3. ЭМЯ. НЭМХ. Нийгмийн эрүүл мэнд шинэ мянганд. 2008. УБ. х. 67
4. ЭМЯ. Мэдээлэл, хяналт- шинжилгээ, үнэлгээний газар. Эрүүл мэндийн салбар- 2003. УБ.14-91
5. Жамбалдорж Я. Анагаах ухааны танин мэдэхүйн толь. 2009. УБ. х. 48
6. Женний Найдүү, Жейн Виллс. Эрүүл мэндийг дэмжих нь. УБ. х. 330-335
7. Мухар Ц. Эрүүл мэнд. 1999. УБ. х. 62-64
8. ЭМШУИС. НЭМС. Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэс хичээлийн гарын авлага. 2011. УБ. х. 166-272
9. БНМАУ- ын Эрүүлийг хамгаалахын 55 жил (1921-1976 он). 1977. УБ. х. 106
- 10.Бурмаа Б. Хөдөөгийн хүн амын эрүүл мэндийн тулгамдсан асуудлууд. 2003. УБ. х. 13-35
- 11.Лхагва Л. Бурмаа Б. Анагаах ухааны эрдэм шинжилгээний ажлын үр дүн (1994-1996). 1997. УБ. х. 199-200
- 12.Эрүүл мэндийн сайдын 2004 оны 05 дугаар сарын 31- ны өдрийн 138 дугаар тушаалын хорьдугаар хавсралт. Ажлын байрны тодорхойлолт (үлгэрчилсэн загвар)
- 13.Оргил Б, Ганхүү Ц, Цэнгэлмаа Б, Хажидмаа Ш, Даваахүү Ц. Өрхийн эмнэлгийн үүсэл, хөгжлийн түүхэн замнал. 2009. УБ. х. 35
- 14.МНЭММН. Нийгмийн эрүүл мэндийн түгээмэл нэр томъёоны англи-монгол тайлбар толь. 2007. УБ. х. 53-113
- 15.The world health report 2008. Primary health care now more than ever. Op cit
- 16.Starfield B, Shi L. Macinko J. Contribution of primary health systems and health. The Milbank Quarterly. 2005; 83 (3): p. 457-502
- 17.ММСС. ЭМЯ. Халдварт бус өвчин осол гэмтлийн сэргийлэлт ба хяналт. Үндэсний анхдугаар чуулганы бүтээлүүдийн эмхтгэл. 2011. УБ. х. 328-332
- 18.Lopez EA. Test of the self-consistency theory of the job performance-job satisfactionrelationship. The Academy of Management Journal 1982;25 (2). 335-6
- 19.Ndeti DM, Khasakhala L, Omolo JO. Incentives for health worker retention in Kenya: anassessment of current practice. Institute of Policy Analysis and Research, Kenya, 2008
- 20.Health Workforce Strategy Group, Round table discussion. Geneva: World Health Organisation, 2000
- 21.Luoma M, Jobayda F, and Chowdhury J. *Review of National and International Experiences with Human Resources Incentive Packages*. Bethesda, MD:

- Review, Analysis and Assessment of Issues Related to Health Care Financing and Health Economics in Bangladesh, Abt Associates Inc., July 2009
22. Bocum, FY. Financial incentives and mobility of the health workforce in Burkina Faso. Paper presented at Global Forum on Human Resources for Health Kampala, Uganda: 2008
23. Эрүүл мэндийн яам. Эрүүл мэндийн салбарын мастер төлөвлөгөөний хэрэгжүүлэх хүрээ 2006-2015. УБ. 2007
24. ЭМЯ. Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил-3 төсөл. Техникийн тайлан. Сумын эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээний ирээдүй. УБ. 2009
25. Thomas P. Landau. Methodology for the analysis of rural primary health care delivery systems. Medical Computing and Biophysics Division, Georgetown University school of medicine Washington, DC 2007, U.S.A. p. 39-52
26. ЭМЯ. Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр- 3. Анхан шатны тусламжийн эмнэлгийн техник, хэрэгслийн судалгаа. УБ. 2010. 9-23
27. ЭМЯ. Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр- 3. Техникийн тайлан. Монгол улс дахь анхан шатны тусламж үйлчилгээний санхүүжилт. УБ. 2010
28. ЭМЯ.ДЭМБ. Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн менежмент. УБ. 2002. х. 7-38
29. ЭМЯ. Эрүүл мэндийн үзүүлэлт 2006
30. Эмнэлгийн дээд мэргэжилтний мэргэжил дээшлүүлсэн байдал /Судалгааны тайлан/. УБ. 2003
31. Монголын анагаах ухаан сэтгүүл. Эмнэлгийн мэргэжилтний мэргэжлийн өсөлт, хөгжил ажлын үнэлэмж. УБ. 2004. №3 (129). 44-46
32. Монгол улсын засгийн газар. ЭМЯ. Эрүүл мэндийн салбарын мастер төлөвлөгөөний хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө. УБ. 2006-2010. х. 215
33. Оюунбилэг Ш, Ширнэн Л, Монгол дахь эмчийн хувиарлалтын тэнцвэргүй байдал. 2000 он Их британи, Лийдсийн сургууль мастерийн ажлын бүтээл
34. Coulter A. The primary/ secondary care interface. In the book: Medical Audit in Primary Health Care. Edited by Martin Lawrence and Theo Schofeild. Oxford Medical Publications. Oxford- New York- Tokyo. 1993. p. 199-209
35. “Эрүүл мэндийн анхан шатны тусламжийн чанар, хүртээмжийг боловсронгуй болгох тухай” ЭМС- ын 2006 оны 5-р сарын 5- ны 139 тоот тушаал
36. Equity promoting Health care policies in South Africa K.S. Chetty, 2007
37. “Улаанбаатар хотын эмзэг бүлгийн хүн амын эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах нь” JFPR төслийн үнэлгээ. 2009
38. “Монгол улсын бүсүүдийн дунд хугацааны стратеги батлах тухай” Улсын Их Хурлын 2001 оны 27 тоот тогтоол
39. ДЭМБ, Номхон далайн баруун эргийн бүс, “ Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн бүсийн стратеги” 2006- 2015. УБ. 2006
40. Гомбосүрэн Д. Нийгмийн эрүүл мэндийн зарим асуудал. УБ. 1997. х. 22-23

- 41.ЭМЯ. Сумын эрүүл мэндийн төв, сум дундын эмнэлгийн үйл ажиллагаа санхүүжилтийн хяналт- шинжилгээ үнэлгээ. УБ. 2012
- 42.ЭМЯ. УМХГ. ДЭМБ. НЭМХ. “Эрүүл ахуй халдвар судлалын алба”- 70 онол практикийн бага хурал Чимэдсүрэн О, Сүрэнчулуун Н.“Сум өрхийн эмч эмнэлгийн ажилтны нийгмийн асуудлыг харьцуулан судалсан нь”. УБ. 2003. х. 24-25
- 43.ЭМЯ. ДЭМБ. МАУА. Монгол улсад эрүүл мэндийн салбар үүсэж хөгжсөний 90 жилийн ойд зориулсан эрдэм шинжилгээний бага хурал Оргил Б.“Сумын эрүүл мэндийн төв болон өрхийн эрүүл мэндийн төвийн тухай асуудалд” УБ. 2011. 29-30
- 44.ЭМШУИС. НЭМС. Нийгмийн эрүүл мэнд “Эрдмийн чуулган- 53” өгүүллийн эмхэтгэл Батмандуул Э, Оюун- Эрдэнэ Т, Хүдэрчулуун Н, Чимэдсүрэн О. “Анхан шатны эмнэлгийн бага эмч, сувилагчийн ХБӨ- ний тусламж үйлчилгээний талаар хандлагыг үнэлэх нь” УБ. 2011. х. 76
- 45.Булган аймаг Эрүүл мэндийн газар.http://emgbulgan.blogspot.com/2012/08/blog-post_4786.html
- 46.Говь- Алтай мэргэжлийн хяналтын газар.
<http://www.gobialtai.ssia.gov.mn/index.php/2012-01-19-14-52-21/13-medee-medeelel/tsag-uye-uil-yavadal?star=5>
- 47.Даваалхам Д. Батзориг Б. Хүдэрчулуун Н. бусад. Биостатистик-ийн сурах бичиг. УБ. 2010
- 48.ЗГХА. Эрүүл мэндийн газар Сум болон сум дундын эмнэлгүүдийн их эмчийн хангамжийг стандартын доод хязгаартай харьцуулсан байдал, УБ. 2010 он
- 49.Сонин. С, Эмнэлгийн байгууллагыг өөрчлөн зохион байгуулах нь. УБ. 2011
- 50.[Htt://gobi-altai-tugrug.mn/?page_id=26](http://gobi-altai-tugrug.mn/?page_id=26)
- 51.ЭМЯ. ММСС. Эпидемиологи ба биостатистик. УБ. 2011
- 52.ЭМЯ. ДЭМБ. Сум, багийн түвшинд эрүүл мэндийн байгууллагын үзүүлэх нэн шаардлагатай анхан шатны тусламжийн нэгдсэн багц. УБ. 2011. х. 10-12
- 53.Anthony Shit, Stephen C. Schoenbaum. Measuring hospital performance; the importance of process measure. 2007
- 54.Дэлхийн банк. Судалгааны тайлан. Монгол улсын эмнэлгийн салбарын бүтэц зохион байгуулалтыг боловсронгуй болгох. УБ. 2005
- 55.ЭМШУИС. ДМА. Диссертаци бичих үлгэрчилсэн загвар. УБ. 2010
- 56.Үндэсний статистикийн хороо “ Статистикийн жилийн эмхэтгэл”, УБ. 2006. х. 345-362
- 57.Эрүүл мэндийн тухай хууль. УБ. 2011
- 58.Монгол улсын стандарт. Эрүүлийг хамгаалах технологи. Сум дундын эмнэлгийн бүтэц үйл ажиллагааны стандарт MNS 5081:2001. УБ. х. 2001
- 59.Ариунтуяа С. “Сум сум дундын эмнэлгийн хүний нөөцийн асуудалд” НЭМ-ийн магистрын зэрэг горилсон бүтээл. УБ. 2010
- 60.НҮБ-ын хүн амын сан.”Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн судалгаа” УБ.